

STIFTELSEN för
STRATEGISK FORSKNING

2019-10-11

Utbildningsdepartementet

Dnr U2019/02263/UH

SSF Dnr zA19.0074

Synpunkter på regeringens forskningspolitik

Stiftelsen för Strategisk Forskning (SSF) vill till regeringen tillkännage sin mening i detta sextonpunktsprogram:

- 1) Kvalitet och förnyelse i forskningen samt samverkan för nyttiggörande av resultat för att möta en tilltagande global konkurrens behöver beaktas i högre utsträckning än för tidigare forskningspropositioner.
- 2) Samhället påverkas kraftfullt av klimatförändringar och en accelererande digitalisering. Politiken bör bejaka teknikvetenskaplig forskning, vilken skapar nya möjligheter att hållbart lösa samhällsutmaningarna såväl som ekonomiska förutsättningar för motsvarande investeringar. Nyckelfaktorer här är tillämpningsdriven grundforskning och tvärvetenskap där flera forskningsområden engageras och påverkar varandra.
- 3) Vi behöver säkra nationella nyckelområden och förbättra upptagningsförmågan för vetenskapliga genombrott som 99 av 100 gånger sker utomlands. Detta kräver nyfikna kunskapsmiljöer i Sverige och en ökad personrörlighet mellan sektorer. Med flera kompletta akademiska miljöer som är internationellt konkurrenskraftiga och sammankopplade ökar chansen för vetenskapliga genombrott och genomslag i det svenska samhället.
- 4) Kommande proposition bör avse forskning, utbildning och innovation. Det håller inte längre att de ska utgöra olika politikområden. För att uppnå detta kan en ny departementsindelning övervägas. Tills vidare behöver flera departement engageras mera i utformningen av utbildningsdepartementets proposition, framförallt näringsdepartementet.
- 5) Betänkandet i Dnr U 2019/00304/UH:05 "STRUT-utredningen" bör inte utgöra grund för nästa forskningsproposition (se Stiftelsens yttrande: Dnr zA19.0036). Utredningen har inte gjort en samlad översyn då innovation och nyttiggörandedelarna saknas, inte tagit ett helhetsperspektiv och utgör alltså inte ett ramverk med förutsättningar att hålla över tid. Utredningens förslag premierar heller inte resultat som examina från lärosätena. Särskilt olyckligt är tankefiguren i utredningen att omfördela externa bidrag till basanslag. Det skulle kollidera med kvalitetsmålet.

- 6) Förslagen i U2018/04199/UH "Internationaliseringsutredningen" (Agneta Bladh) bör genomföras. Samtidigt behöver Sverige vara proaktivt och ta större del i EU:s stöd och nätverk. Likaså behöver vi ha mer samverkan med demokratier i Asien och Afrika som de största framtida tillväxtregionerna för forskning och utbildning (ett rekryteringsunderlag för Sverige bland studenter) och innovation. Se Stiftelsens yttrande Dnr: zA19.0001.
- 7) Flera förslag ur Innovationsstödsutredningen SOU 2012:41 och Entreprenörskapsutredningen SOU 2016:72 återstår att genomföras. Det gäller exempelvis förslaget att två procent av både lärosätenas och forskningsfinansiärernas anslag anvisas för nyttiggörande av forskningsresultat och att medel fördelas till innovationskontoren baserat på prestation.
- 8) Ett litet land behöver rimligen prioritera blandprofilerade lärosäten av högsta internationell klass inom valda forskningsområden. För den önskvärda kvalitetsreformen av våra lärosäten måste staten engagera sig i ägarfrågor och styrning för styrelse, uppdragsbeskrivning och kvalitetsuppföljning. Det senaste tio-talet års ökande anslag och tillskott av nya högskolor/universitet har visat sig motverka kvalitetsförbättring i systemet då resurser kommit att spridas tunt där ett ökande antal forskare delar kakan i allt mindre bitar, citeringsgraden för svensk forskning tappar i internationell ranking, näringslivet väljer att investera i FoU mera utomlands (se IVA:s FoU-Barometer 2019 för näringslivets FoU-Investeringar, 2019), samt att undervisningskvalitén minskar genom färre lärarledda timmar, färre professorer i lektionssalarna, samt färre experimentella laborationer. Paradigmet att alla högskolor ska ha en forskningsöverbyggnad kan ifrågasättas, i alla fall till delen garanterade basanslag. Varför inte reformera mot renodlande roller som för College och forskningsuniversitet?
- 9) Kvalitet i forskningen och nyttoeffekter på samhället bör mätas i större omfattning och resultaten av dessa mätningar användas för en betydande omfördelning av basanslag efter prestation. Så kan staten utöva god ledning utan att inkräkta på den akademiska friheten. Användbara verktyg kan bli VR:s utvärderingsmodell av forskningens vetenskapliga kvalitet och betydelse, nu som pilotprojekt för ämnesvisa internationella sakkunniggranskningar, liksom VR:s återkommande Forskningsbarometer. En utveckling mot en indikatorbaserad Fokusmodell stöds av SSF (Dnr Za15.0084), avseende teknik, naturvetenskap och medicin.
- 10) RFI bör brytas ut ur VR och läggas under ett strategiskt forskningsråd. Forskningsinfrastruktur är strategiskt mycket viktiga investeringar som påverkar landets konkurrenskraft på lång sikt och där underutnyttjande ger kapitalförlust.
- 11) Staten bör i ökande grad överta ansvaret för tung infrastruktur som MAXIV-Lab, centrala databaser, HPC/Superdatorkraft. Genom att valutasäkra internationella åtaganden (eller i övrigt driva en politik för stärkt kronkurs alternativt skriva kontrakt i svenska kronor) minskas känsligheten i den svenska forskningssystemet för fortsatt försvagning av vår valuta.

- 12) Forskningens infrastruktur i form av laboratorier, dyrbar utrustning/instrument, bör i större omfattning betalas inom basanslag och göras tillgänglig för flera användare, som det en gång var avsett, vilket kräver både prioriterings- och samverkansförmåga hos lärosäten. Samtidigt måste medel avsättas för drift, underhåll och ingenjör-/föreståndartjänster vid dessa faciliteter.
- 13) Forskningsinstitut som RISE och andra bör få utökat uppdrag och finansiering för att driva teknikplattformar och testbäddar (t ex AI) för forskning och näringslivet.
- 14) Forskningspolitiken bör bejaka extern forskningsfinansiering, både i volym, andel och numerär Externa finansiärer (statliga, privata, stiftelser) skapar kvalitet och förnyelse i forskningen samt uppmuntrar till samverkan mellan discipliner och samhällssektorer. Konkurrens om basanslag inom en fakultet sker mindre transparent och mindre kvalitetsinriktad. Forskningsstiftelser med fondering av medel motiveras på sin sida av möjligheten att de kan verka över en längre tidshorisont och kan hålla särintressen på armlängds avstånd.
- 15) Finansiering till strategisk forskning bör öka som andel. Andelen strategisk forskning representerad av SSF inom naturvetenskap, teknik och medicin har minskat; se tabell för kvoter av respektive finansiärens utbetalda medel. Detta sker samtidigt som SSF betalat ut dubbla mängden bidrag mot vad instiftaren först trodde var möjligt.

År	SSF/VR	SSF/Vinnova	SSF/(VR+Vinnova)
2001	38%	89%	27%
2010	14%	30%	9%
2018	10%	20%	7%

Strategisk forskning kan förvisso gälla positiva exempel som regeringens (förra) strategiska och (nuvarande) offensiva samverkansprogram, SFO, SIO och SIP samt de av forskarkollegiet mera kritiserade öronmärkta utlysningarna genom VR, FORMAS, Forte, Vinnova, m fl, forskningsråd. Bättre då att arbeta genom renodlade strategiska forskningsfinansiärer. Intressant nog föreslår VR en satsning på ett strategiskt forskningsråd (se *Vägval för framtidens forskningssystem, VR 2019*, sid 28). En ny organisation skulle dock föra med sig stora omställningskostnader och troligen behöva återuppfinna SSF, Mistra, STINT, RJ och KKS till stora friktionsförluster och tidsspillan. Det ter sig därför mera attraktivt att återkapitalisera SSF tillsammans med andra valda löntagarfondsstiftelser, jämför rapporten *Stiftelserna ett kvartssekel – en hisnande resa...* (Klas Eklund 2019). Så skulle Sverige också kunna hävda sig bättre i de omfattande förändringarna vi ser ske inom internationell forskningsfinansiering som EU Horizon Europe och framväxande *convergence research* bland NSF-US och NSF-China samt kandensiska NSERC. Har staten en gång skapat stiftelsehögskolor och forskningsstiftelser och ser dem utföra sina uppgifter träffsäkert och effektivt är det lämpligt att söka mer marginalnytta i systemet genom att styra medel till dessa olika stiftelser.

- 16) Antalet antagna och examinerade doktorander har planat ut sedan tio år. Samtidigt har volymen av basanslag vuxit kraftigt. Vi tycker det är angeläget att staten höjer examinationsmålen till sitt antal och att mer görs för att utomeuropeisk kompetens ska tillåtas stanna i landet. Doktorer personifierar effektiv och direkt överföring av nya rön och teknik ut i samhället. Vi förslår att Sverige gör som Danmark och inför expertskatt och snabbspår hos Migrationsverket för forskare.

Lars Hultman, Vd

Beslutande

Joakim Amorim, Programchef

Föredragande

